

RIKTLINJE ANHÖRIGSTÖD

STYRANDE DOKUMENT

Dokumenttitel	Riktlinje anhörigstöd
Diarienummer	VON25/128, SN25/25
Kategori av styrdokument	Normerande
Fastställd av	Vård- och omsorgsnämnden och Socialnämnden
Beslutsdatum	2025-09-04 respektive 2025-09-11
Giltighetstid	2025-10-01 och tillsvidare
Omfattar	Riktlinje anhörigstöd
Dokumentansvarig	På politisk nivå: Vård- och omsorgsnämnden och Socialnämnden På tjänstenivå: Enhetschef Anhörigstöd
Uppföljning	-
Aktualitetsprövning	Årlig bedömning av eventuellt revideringsbehov

KATEGORIER AV STYRDOKUMENT

Organiserande	Förklarar, tydliggör och reglerar kommunens roll- och ansvarsfördelning samt vem som har rätt att fatta beslut.
Normerande	Beskriver kommunens förhållningsätt i en viss fråga eller ger direktiv för hur något ska utföras och syftar till att styra beteenden utifrån en gemensam värdegrund.
Aktiverande	Beskriver vad kommunen vill förändra eller uppnå inom specifika områden och syftar till att ge ett uppdrag att handla på ett visst sätt.
Reglerande	Anger villkoren för kommunal service och vilka krav kommunen ställer på de som lever, verkar och vistas i Nyköping.

INNEHÅLL

1 BAKGRUND	1
2 RIKTLINJE FÖR ANHÖRIGSTÖD	2
3 BEGREPP.....	2
4 MÅL/POLITISK VILJEINRIKTNING	2
5 INRIKTNING	3
6 ROLLER – ANSVAR	4
6.1 Det övergripande anhörigstödet.....	4
6.2 Chef och arbetsledare	4
6.3 Anhörigombud.....	4
6.4 Personal inom kommunens verksamheter.....	4
7 INSATSER	5
7.1 Direkt stöd.....	5
7.2 Indirekt stöd	5
7.3 Övrigt stöd	5
8 SAMVERKAN	6
9 INFORMATION	6
10 UPPFÖLJNING/UTVÄRDERING.....	6

1 BAKGRUND

Kommuner och regioner har det fulla ansvaret för att ge den vård och omsorg som behövs. Anhörigas insatser i omsorgen är alltid helt frivilliga. Ändå ger ungefär var femte vuxen svensk vård och stöd till någon de står nära. Stödet är så omfattande att de anhöriga fyller en samhällsbärande funktion.

Socialtjänstlagen 13 kap 9 § säger att " "Socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning".

Socialtjänsten ska:

- samverka med anhöriga.
- erbjuda anhöriga att delta i biståndsutredningen.
- ta hänsyn till anhörigas synpunkter vid bedömning av behov och i utförandet.
- utreda anhörigas behov och informera om kommunens stöd.
- hålla regelbundna kontakter och följa upp stödinsatserna.
- se till att socialtjänsten och sjukvården samverkar.

Anhöriga påverkas både ekonomiskt, socialt, psykiskt och fysiskt av att ge anhörigstöd. Det är angeläget att förebygga att den anhörige själv utvecklar en egen ohälsa och Socialstyrelsen påpekar att den preventiva ansatsen måste vara en utgångspunkt för det kommunala anhörigstödet. Stödet till anhöriga ska vara individuellt, flexibelt och av god kvalitet. Erkännande, respekt och delaktighet är dock det allra viktigaste, enklaste och mest efterfrågade stödet till anhöriga.

Våren 2022 fattade regeringen beslut om en nationell anhörigstrategi i syfte att stärka anhörigperspektivet inom vård och omsorg och att göra stödet till anhöriga mer likvärdigt över landet. Strategin utgår från följande tre punkter:

1. Att välfärdens insatser till den närstående fungerar
2. Att välfärdens insatser till den närstående ges med ett anhörigperspektiv. Det innebär att vården och omsorgen utförs med beaktande också av den anhöriges behov av till exempel delaktighet och information och att den anhöriges insatser uppmärksammas.
3. Att anhöriga därutöver kan ha behov av stöd för egen del. Sådant stöd kan till exempel bestå i information, utbildning, avlösning, ekonomiskt stöd och samtalsstöd.

I Socialstyrelsens underlag till den nationella strategin konstateras att det behövs förändringar på flera områden:

- Kunskapen om anhörigas behov måste stärkas på alla nivåer inom berörda organisationer.
- Stödet måste bli mer flexibelt och individanpassat.
- Barns behov av stöd måste tillgodoses.
- Digitala lösningar kan ge möjlighet till nya sorters stöd.
- Alla stödformer kan inte finnas överallt. Därför behöver kommuner, regioner och myndigheter samverka.

Vad ett anhörigperspektiv innebär i praktiken skiljer sig åt mellan verksamheter, men grundläggande är att chefer och medarbetare:

- ser och lyssnar på den anhörige
- håller den anhörige informerad om den enskildes hälsa, vård och omsorg, under förutsättning att den enskilde ger sitt samtycke och att den anhörige vill vara delaktig
- har kännedom om vilket stöd eller vilken vård som den anhörige ger och vad anhörigskapet innebär för den anhörige
- tar tillvara på den anhöriges kunskaper och erfarenheter,
- uppmärksammar den anhöriges eget behov av stöd.

2 RIKTLINJE FÖR ANHÖRIGSTÖD

Denna riktlinje har sin utgångspunkt i bakgrundsbeskrivningen ovan och reglerar det övergripande arbetet med anhörigstöd inom vård och omsorg i Nyköpings kommun.

Riktlinjen ska vara ett levande dokument och tillgänglig för all personal för att kunna förmedla information till anhöriga om deras rätt till stöd. Riktlinjen ska tydliggöra anhörigperspektivet för alla som möter anhöriga i sitt vardagliga arbete och ansvarar för att uppmärksamma deras behov och ge stöd utifrån sin roll.

För att tydliggöra hur arbetet med anhörigstöd ska bedrivas i vardagen inom kommunens olika verksamheter, ska dessa ha skriftliga verksamhetsspecifika rutiner. Dessa rutiner ska vara kända av all berörd personal. Det ska också vara tydligt vem som ansvarar för de olika rutinerna och vem som har det övergripande ansvaret.

3 BEGREPP

- Närstående - den som, oavsett ålder, är i behov av hjälp.
- Anhörig - den som på något sätt ger omsorg, vård och/eller stöd. Anhörig kan vara till exempel familj, släkt, vänner eller grannar och är inte kopplat till om stödet ges sällan eller är mer omfattande.
- Anhörigstöd - olika former av insatser som syftar till att fysiskt, psykiskt och/eller socialt underlätta den anhöriges situation.

4 MÅL/POLITISK VILJEINRIKTNING

Målet är att Nyköpings kommun ska ha ett anhörigstöd som kännetecknas av att

- stöd ges utan behovsprövning och vid behov även som behovsprövad insats.
- anhöriga känner sig sedda, lyssnade på och delaktiga.
- anhöriga ses som en viktig resurs som kan bidra med mycket kunskap.

- anhöriga känner till och får information om rätten till stöd på olika sätt och vet var de kan vända sig för att få stöd.
- anhörigas insatser och delaktighet bygger på frivillighet.
- det utvecklas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och är flexibelt, individuellt anpassat och av god kvalitet.
- det utvecklas i samverkan mellan anhöriga, företrädare för frivilligorganisationer, regionens verksamheter och verksamheter inom kommunen.
- det kan erbjudas alla målgrupper.
- alla anställda i kommunen har ett anhörigperspektiv så att anhöriga och deras behov av stöd uppmärksammas i ett tidigt skede.
- arbetet med att stödja anhöriga är integrerat i kommunens olika verksamheter för att därigenom kunna erbjuda ett lättillgängligt och flexibelt anhörigstöd.
- barn som anhöriga uppmärksammas och synliggörs.

5 INRIKTNING

Den övergripande inriktningen för anhörigstödet i Nyköpings kommun sammanfattas i nedanstående punkter:

- Samlad information om Nyköpings kommuns anhörigstöd ska finnas på kommunens hemsida, i broschyrer och vid behov på sociala medier.
- Anhörigperspektivet ska beaktas vid beslut om behovsbedömda insatser för närstående.
- Anhörigperspektivet ska särskilt beaktas vid risk för våld i nära relationer.
- Anhörigstödet ska utvecklas utifrån två fokusområden; att arbeta med uppmärksammade behov samt att arbeta för att nå ut till nya målgrupper.
- Anhörigstöd ska efter behov kunna erbjudas både individuellt och i grupp.
- Anhörigstöd ska i någon form kunna erbjudas alla målgrupper.
- Kommunen ska även erbjuda stöd till barn och unga anhöriga.
- Alla anställda inom kommunens olika verksamheter som kommer i kontakt med anhöriga ska ha ett anhörigperspektiv och uppmärksamma anhörigas behov, kunna ge råd och information samt vid behov vägleda/hänvisa till ytterligare stödkontakt.
- Medarbetare på det övergripande Anhörigstödet ska utgöra navet i arbetet med att sprida, informera, utbilda, samverka och utveckla stödet till anhöriga.
- Kommunen ska samverka kring anhöriga och närstående, internt och med externa parter såsom regionens verksamheter, trossamfund samt olika föreningar och intresseorganisationer.
- Anhörigstöd ska ses som en viktig del i kommunens arbete och ges utrymme att kunna fortsätta utvecklas.

6 ROLLER - ANSVAR

6.1 Det övergripande anhörigstödet

Det övergripande anhörigstödet är den verksamhet som har det övergripande ansvaret för arbetet med direkt anhörigstöd. Där ingår att

- planera och utveckla anhörigstödet för alla målgrupper
- initiera utbildning
- utveckla informationen till anhöriga
- lyfta fram förbättringsområden och brister som finns inom socialtjänstens och kommunens verksamheter när det gäller anhörigstöd
- utveckla samverkan kring anhörigstöd både internt inom kommunen och med externa parter, såsom region, vårdcentraler, kyrkan, intresseföreningar och studieförbund
- ge råd, stöd och information till anhöriga - enskilt och i grupp
- utbilda och handleda personal inom socialtjänsten och andra verksamheter som berörs, gällande anhörigperspektiv och anhörigfrågor.
- Hålla ihop arbetet med anhörigombud.

6.2 Chef och arbetsledare

Chef och arbetsledare ansvarar för utvecklingen av formerna för stöd, uppföljning och samverkan mellan olika verksamheter inom socialtjänsten och med hälso- och sjukvården.

6.3 Anhörigombud

Varje verksamhet ska utse anhörigombud som har eller utvecklar god kunskap om anhörigperspektivet. Dessa ombud har bland annat som uppgift att föregå med gott exempel och sprida kunskap och engagemang i arbetsgruppen kring anhörigas situation och anhörigperspektivet samt att vara en kontaktlänk mellan det övergripande anhörigstödet och verksamheten. Genom anhörigombudet tydliggörs och utvecklas arbetsplatsens anhörigstöd och anhörigsamverkan.

6.4 Personal inom kommunens verksamheter

All personal som möter anhöriga har ett ansvar när det gäller att skapa "anhörigvänliga" verksamheter. Det handlar om att

- uppmärksamma anhöriga, se deras behov och ge råd och stöd.
- bemöta anhöriga på ett bra och respektfullt sätt och samarbeta med dem
- Informera anhöriga om den närståendes vård och omsorg, om samtycke finns från den närstående och anhöriga vill vara delaktiga. Utan samtycke kan personal lyssna på anhöriga och informera på generell nivå.
- kunna förmedla kontakt (lotsa anhöriga) till rätt instans inom kommunen
- tillvarata anhörigas erfarenheter och kunskaper

7 INSATSER

Anhörigstöd ges i form av direkt stöd till anhöriga eller som ett indirekt stöd genom insatser till den närstående.

7.1 Direkt stöd

Med direkt stöd menas stöd för den anhöriges egen del. Det kan ges i form av enskilda samtal eller olika former av samtalsgrupper, men även föreläsningar, information och utbildning. Det ska dels erbjudas till de anhöriga som uppmärksammas och som uttrycker ett behov av stöd och dels som generellt eller riktat stöd för att nå ut till nya målgrupper. Det direkta stödet ska erbjudas alla målgrupper oavsett den anhöriges ålder, kön eller etnisk tillhörighet. Det ska inte heller spela någon roll vad den närstående har för diagnos eller insatser. Visst stöd ska kunna erbjudas i samverkan med andra kommuner eller externa aktörer.

Anhöriga kan vid behov också ansöka om individuellt behovsprövad insats enligt Socialtjänstlagen 11 kap 1 §.

7.2 Indirekt stöd

Med indirekt stöd menas stöd som riktar sig till den närstående och som samtidigt kan utgöra en viktig del i den hjälp och stöd som den anhörige kan behöva. Sådant stöd finns i olika former inom såväl SoL (Socialtjänstlagen) som LSS (Lagen om särskild service). Ansökan görs av den närstående och den närstående är den som får beslutet. Under handläggningen av ett ärende ska anhörigperspektivet alltid beaktas. Det kan handla om avlösning, ledsagning, hemtjänst, dagverksamhet, boendestöd, kontaktfamilj, kontaktperson, familjebehandlare, korttidsboende enligt SoL eller korttidsvistelse utanför egna hemmet enligt LSS. Vissa former av stöd kan endast ansökas om man är sammanboende med den närstående. Detta kan exempelvis vara avlösning, växelvård, korttidsboende. Arbets sättet IBIC (Individens behov i centrum) som ska användas inom såväl myndighet som verkställighet gällande närstående, kan även användas för att identifiera och konkretisera anhörigas behov av stöd.

7.3 Övrigt stöd

Det finns flera olika kommunala aktiviteter och insatser som kan underlätta den anhöriges situation. Det kan exempelvis vara möjligheter för funktionsnedsatta att delta i fritidsaktiviteter med god tillgänglighet eller föräldrastödsgrupper för särskilda målgrupper. Föräldrar till barn med funktionsnedsättning kan också ansöka om att få utökad tid på förskola eller fritidsverksamhet.

8 SAMVERKAN

Många anhöriga fungerar idag som koordinatörer, då samverkan mellan olika instanser inte fungerar tillfredställande. En del i anhörigstödet ska vara att verka för att få till en bra samverkan med olika parter, både internt och externt och också kunna fungera som stöd i samordningsprocessen för de anhöriga. De olika formerna av stöd ska bilda en helhet för den anhörige. En del i arbetet med samverkan är att se i vilka olika former samverkan finns och bör finnas. Det ska också finnas rutiner och planer för vem som ska ansvara för samverkan på olika plan och med olika samverkanspartner.

9 INFORMATION

Kommunen är skyldig att informera anhöriga om rätten till stöd och vilket stöd som kan erbjudas. Information ska vid behov kunna ges på olika sätt och olika språk. Kommunens övergripande anhörigstöd ska också ha en uppsökande verksamhet för att sprida information och nå ut till anhöriga.

10 UPPFÖLJNING/UTVÄRDERING

Det övergripande arbetet med anhörigstöd ska kontinuerligt följas upp och utvärderas, för att säkerställa att lagen följs i rätt utsträckning och att anhörigstödet håller en god kvalitet. Kvaliteten ska utvecklas i linje med Socialstyrelsens vägledning, samt med hänsyn till nationella riktlinjer och strategier för anhörigstöd. Denna riktlinje ska ses över årligen och revideras vid behov. Eventuell revidering beslutas av Vård- och omsorgsnämnden och Socialnämnden. Även till riktlinjen kopplade rutiner ska ses över årligen och revideras vid behov. Beslut fattas av Division Social omsorg.

Ansvar för att följa upp och utvärdera riktlinjen ligger på de båda nämnderna, i samverkan med kommunens övergripande anhörigstöd. Anhörigstödet har ansvar för att följa upp och utvärdera rutiner kopplade till riktlinjen. Respektive verksamhetschef ansvarar för uppföljning av anhörigstödet inom den egna verksamheten.